

ДИЛЕМЕ ИСТРАЖИВАЊА МИРА

Они који су веровали да вреди тежити миру одувек су морали да размишљају о чиниоцима и околностима који га одржавају или, одсуствујући, омогућавају рат. Иако је број људи свесних проблема и убеђених у штетност рата био у ранијим раздобљима сразмерно мален, све од средњег века непрестано су се појављивали планови за мир, чији су творци често били веома блиски најважнијим доносиоцима спољнополитичких одлука своје земље⁽¹⁾. Свесним опасности од уопштавања, изгледа нам дозвољено да установимо следеће главне особине старијег начина размишљања о миру и грађењу мира. Пре свега, ниједан од мирских нацрта није последица планских истраживања нити чак експлицитно изражава мисаони процес који је до њега довео. Сви планови полазе од тога да до трајног мира може доћи споразумом држава, амахом доношењем неког правног акта. Чак и онда када су се, према плану, постојеће државе имале тесно повезивати у конфедерације, није се размишљало о променама друштва и људи. Ниједан план се не односи на цео свет већ или само на Европу или на део света настањен белцима или покорен од њих. Већина планова предвиђа такво устројство међународног система у коме би водећу улогу играла држава из које потиче предлагач. И, на крају, није ни потребно рећи да планови нису били успешни — не само да нису очували мир већ нису имали ни ширег одјека међу савременицима. Запажено је, штавише, да су се пре краја XVIII века планови за мир учестаније стварали — баш уочи и на почетку периода обележених појачаном ратном делатношћу што вероватно сведочи да су састављачи раније од других осећали гомилање предуслова за сукобе.

Мада је тачно да у данашњем покрету за мир нема идеје која већ није била у оптицају још у XIX веку⁽²⁾, изгледа нам да је прави преокрет наступио у нашем столећу, с тим што је постао нарочито упадљив после другог светског рата. Без тежње ка потпуности можемо да укажемо на неке главне разлоге. Први светски рат је, поред тога што је обухватио велики број држава, био за ондашње појмове необично суров. По броју жртава надмашио је све међународне оружане сукобе који су се у свету одиграли од француске револуције до 1914. године, узете заједно. Крај првог светског рата донео је и највећи успех класичних, институционалистичких тежњи за обезбеђењем мира, оличен у стварању организације с

(1) Видети преглед код S. J. Hemleben, *Plans for World Peace through Six Centuries*, Chicago 1943; R. Redflob, *Le Problème de la Paix*, Bâle 1954.

(2) Видети занимљива открића у A. C. F. Beales, *The History of Peace*, Лондон 1931, стр. V и *passim*.

циљем да спречава рат тиме што ће омогућавати да се политички, а не само правни, спорови између држава решавају алтернативним методама, без примене силе. Када је тај процес сасвим завршен правном забраном рата у Бријан (Briand) — Келоговом (Kellogg) пакту од 1928. године, за неке је то био повод за самозадовољни оптимизам а за друге разлог да се покрену питања преодхране мира, разлог за тражење дубљих узрока рата.

Поред тога што је поново подвукао поуке првог глобалног сукоба, други светски рат почео је искуством да организација држава која се бави тиме што спречава да већ настали и развијени сукоби између држава не добију и оружани вид, не може да очува мир. Он се завршио спознајом да је технички најразвијенији део људског рода доспео и дотле да пронађе средства којима може да уништи цело човечанство. Као што сваки „нормалан“ човек успешно изгања из свести помисао да мора да умре, тако се и у главама велике већине садашњих привремених становника наше планете, укључујући ту и политичку елиту, ништа није променило. Међутим, за многе је питање мира добило и нову димензију, многи су коначно напустили спремност да корисне функције рата упоређују са штетним, а за све свесне и далековиде људе очување мира постало је актуелан проблем, чијем решавању треба приступити одмах и на нов начин.

Опасност од нуклеарног уништења, поред отрежњавајућег, има и парализујуће и заслепљујуће дејство. Док је за једну врсту људи „смак света“ већ готова ствар, коју треба дочекати или отуђених чула или с петронијевском иронијом, другима, закупљеним онемогућавањем или удаљавањем катаклизме, измиче из вида да се за то време збивају ствари које постојећу ситуацију чине све гором и у крајњој линији приближавају тренутак који се жели помаћи даље у будућност. Период после другог светског рата не може се назвати никаквим миром, не само због ненормалног стања — познатог под именом „хладни рат“ — већ пре свега зато што је он за многе делове света био време рата, класичног додуше, али дуготрајнијег, ако не и пустошнијег, од другог светског рата. Гомилање нуклеарног наоружања, које је сада количински толико да се њиме више пута може убити становништво Земље (што се изражава хладним техничким изразом *to overkill* — „над-убити“) чини да се гадне последице усавршеног хемијског и бактериолошког оружја превиђају. Међутим, када се све ове околности имају у виду, с протеком времена се статистички изгледи за употребу свих ових опасних оружја не смањују, него расту⁽³⁾.

Иако — као и свуда на почетку — постоје знаци термиолошких лутања, покушаји да се научно утврде узроци рата и предуслови за мир могу се обухватити најширим називом „истраживање мира“⁽⁴⁾. С обзиром

(3) Упор. E. Krippendorff, *Staatliche Organisation und Krieg*, u D. Senghaas (уредник), *Friedensforschung und Gesellschaftskritik*, München 1970, стр. 24 и даље.

(4) У оптицају су и називи „иренологија“ за науку о миру, као и „полемологија“, за науку о рату. Овај последњи назив једино је и одомаћен у франкофоном подручју и тежи да обухвати како проучавање мира тако и проучавање рата. Има и оних који проучавање мира строго одвајају од истраживања конфликта, што је по нашем мишљењу ципцидичење. Аргумент да проучавање сукоба тежи одржавању *status quo-a* док је проучавање мира усмерено променп говори само о томе како су настројени људи који су се тим дисциплинама бавили, а не какве су дисциплине саме по себи. За ово последње видети D. Senghaas, нав. дело, стр. 12 и даље.

на доба када је настало и добило замах, истраживање мира или, боље рећи, истраживачи мира, критично су настројени према ранијим посленицима у овој области: постоји тежња да се ови последњи пре сматрају мислиоцима него истраживачима. Поред тога, време је истраживаче мира надахнуло хитњом, опсело их сврсисходношћу њиховог посла, због чега одбијају да остану „чисти“ истраживачи.

Прво расположење оличава се у методолошкој строгости, која је део ширег настојања да се егзактни методи природних наука примене и у проучавању људског друштва. Сваки закључак мора да буде заснован на чињеницама, опаженим или експериментално изазваним, и мора да буде изведен тако да га сваки други истраживач под истим условима може проверити⁽⁵⁾. Исто тако је наглашена склоност да се истраживање мира одвоји од историје и да не буде опис и анализа узрока, тока и последица појединих ратова и времена између њих већ — и то само у једном делу — испитивање онога што је свим ратовима заједничко. Зато су савремени истраживачи мира једнодушни када за свога претходника и родоначелника узимају британског метеоролога и пацифисту Луиса Ричардсона (Lewis Richardson), који је веровао да би се ратови, када се о њима прикупи довољно података за квантитативну анализу, могли предвиђати (и отклањати) попут лошег времена. Ричардсонови радови нису, како то иначе код усамљених научника често бива, даља расправљања о методи, већ плод огромног и мукотрпног напора да се дође до жељених података и да се ови математички обраде⁽⁶⁾. Треба запазити још један његов подстицај: он је сматрао да се рат не може одвојити од других сукоба у којима људи губе животе те је све такве конфликте назвао „смртоносним свађама“ (deadly quarrels), које је онда сврставао према броју жртава и означавао логаритмом тога броја. Поред тога што подсећа на ауторову формацију (Бофорова скала!) повезивање рата с другим сукобима отворило је истраживање мира научницима из дисциплина које су дотле обраћале мало пажње на међународне сукобе и на светско друштво уопште, међу којима је, зачудо, све до најновијег времена била и социологија.

Интердисциплинарна природа истраживања мира има и друге узроке. Поред тога што је, обухвативши све конфликте, привукао биологе, антропологе, психологе, психијатре, социологе, социјалне психологе и друге, овај нови правац истраживања је, услед тежње ка егзактности, обухватио и математичаре, физичаре и физичке хемичаре (код којих се, као сталежа, осећала и извесна грижа савести). Свему томе допринело је и раширено схватање међународних односа као синтетичке дисциплине. Реакција на раније „наивне“ и „ненаучне“ и — што је најтачније и најгоре — неуспеле анализе рата и предлоге за мир довела је дотле да се са „филозофирањем“ презру и филозофи, док се међународно право, под чијим се барјаком једно време једино и војевало за мир, посматра с благим презиром, који се преноси и на правнике. Наравно, реч је о тенденцији, можда и о крајностима, јер је истина да су у свим постојећим институтима

(5) Видети нпр. *H. i A. Newcombe, Peace Research around the World, Oakville, Ont. (Канада) 1969, стр. 2—3.*

(6) Ричардсонова дела изашла су у облику књига тек после његове смрти. Најновија издања су: *Arms and Insecurity, Chicago 1960* и *Statistics of Deadly Quarrels, Chicago 1960.*

који се у значајнијој мери баве истраживањем мира заступљени правници-интернационалисти и пројекти из њихове области. Исто тако је тачно да најзрелији и најистакнутији истраживачи мира не занемарују спекулацију, традицију и — трпељивост.

Сцијентизам доброг дела прозивода истраживача мира, чињеница да је велика већина ових последњих бихевиористички настројена, у извесној мери ограничава и онемогућује цео овај напор. Најважније примедбе произаћиће из даљег излагања али је можда добро да се две-три одмах изразе. Појаве у међународној заједници нису довољно бројне да би се статистичким путем дошло до сувислих закључака у најважнијим случајевима. Уместо тога, постоји тежња да се суптилни методолошки поступци „хране” неважним догађајима (јер су чести), или да се прибегава само синтетичким подацима или аналогијама из удаљених подручја, као што су понашање малих група итд. Затим, треба нагласити да је свака опседнутост датим, постојећим, стварима какве јесу, у суштини конзервативна. И, на крају, таквим се методама не може обухватити основно питање — шта је то мир. У погледу акције, херметички језик саопштења истраживача мира поставља се као непремостива препрека између њих и оних које треба придобити.

Други саставни део атмосфере у којој истраживање мира почиње да цвета, акутна свест о потреби неодложне акције, ставља на њега и на истраживаче мира обележје које је можда одлучујуће и које у сваком случају условљава и осветљава задатке које себи истраживачи мира за дају. Истраживање мира треба да доведе до успостављања трајног мира, и то што-скорије јер времена нема довољно. Другим речима, ови научници морају испитати и могућности да се њихови налази претворе у акцију а морају сами учествовати у њој. Став појединих праваца није према овом питању јединствен, али постоји уверење да се истраживање има сматрати примењеном науком, која није ослобођена судова вредности већ тежи остварењу једнога циља, према коме је „пристрасна”(7).

На овај начин се истраживачи мира одвајају од многих стручњака за међународне односе, који или служе интересима своје или неке стране-земље или рат посматрају „безвредносно”, као једно од средстава међународне политике. Они се пак не разликују од ранијих мислалаца — папифиста, који су своје нацрте стварали са жељом да буду спроведени. То што су се старији налази махом заснивали на спекулацији, а новији покушавају да буду плод строгог посматрања, вероватно није био разлог што их имаџи власти нису узимали у обзир. Јер, онда бисмо морали и да тврдимо да се спољнополитичке одлуке доносе само на основу резултата научних истраживања, што очигледно није тачно. Исто тако ни околност да ни некадашњи ни садашњи планови нису „реалистични” није довољно објашњење. У области наоружавања и других припрема за рат озбиљно се разматрају и најнестварнији планови и дају се средства за њих. Као што показује трка у космосу, неки жиљверновски снови почињу

(7) Упор. J. Gatung, *A Critical Definition of Peace Research, Peace Research Supplement*, 1964, бр. 2, стр. 4 и даље.

да се испуњавају тек када се повежу с евентуалним сукобом. Другим речима, поред осталих тема, истраживање мира мора се позабавити питањем зашто планови за мир нису прихватани, не само од политичара него и од публике, зашто свет није довољно мотивисан за мир.

Нервози коју, сасвим природно, изазива утисак о неодложности посла, погодује и уверење да је даље обраћање спољнополитичким одлучивачима беспредметно. Овакав став иде чак и до негације истраживања мира у корист „чисте“ акције за мир, где активисти „и онако знају шта им је чинити“⁽⁸⁾. Овакво реаговање је неозбиљно већ и зато што отвара питање ко је борац за мир. Тај назив никако нема у целом свету исту садржину: штавише, многи „борци за мир“ су, служећи властодршцима на највулгарнији начин, саму борбу за мир учинили сумњивим послом. Други, углавном припадници тзв. „нове левице“ прихватају истраживање мира с тим што ће се за акцију користити групе које су и онако незадовољне, жељне промена, као што су то у САД — одакле већина оваквих мишљења потиче — Црнци и сиротиња⁽⁹⁾. Њихов ред мисли није до краја јасан. Хоће ли потлачене групе тежити томе да освоје власт и да њихови представници доносе спољнополитичке одлуке с новом садржином, или ће оне, одбијајући да носе терете припрема за рат, приморати „естаблишмент“ да тако поступи? Ако је прво тумачење тачно, историјско искуство показује какве све мере опреза треба предузети да би се нови одлучивачи спречили да се не понашају као стари. Ако прихватимо друго значење, откривамо да ово на изглед радикално мишљење хоће да иде старим путем, да очување мира своди на одлуку о њему, коју ће група одабраних сада морати да донесе под јачим притиском. Осим тога, јесмо ли сигурни да је то, што непривилегисане групе хоће, мир? У сваком случају, међутим, овај став је плодан утолико што показује потребу промена унутар националних друштава, а не само у међународном систему.

С обзиром на жилавост ставова према рату, који теже да буду предатомски и да тако на необјашњив начин у истом субјекту живе напоредо с познавањем података о новој технологији рата⁽¹⁰⁾, акција за мир, тј. примена резултата истраживања мира, мора да рачуна и на дуготрајан процес измене таквих ставова и да га спешшава. Истраживачи мира запазили су да већ дуго просвећују сами себе и да њихове поруке допиру само до већ преобраћених (што је и узрок неспоразума између теоретичара и практичара мира). Дугорочна стратегија треба, по многим, да почне с онима за које се верује да највише могу да придонесу образовању: с васпитачима⁽¹¹⁾. С тим у вези основни приговори, тј. упозорења, свODE се на то да се опет, с јачим аргументима додуше, враћамо „пропаганди

(8) Нпр. *M. Mayer, u, Pendle Hill Pamphlet, No. 153, 1967, стр. 7.*

(9) Видети ипр. *M. Pilsuk i Th. Hayden, Is there a Military — Industrial Complex Which Prevents Peace? Journal of Social Issues, 1965, стр. 67 и даље.*

(10) Упор. *K. W. Deutsch, Abschreckungspolitik und Gesellschaftliche Ordnung, Jahrbuch für Friedens — und Konfliktforschung, 1971, стр. 42 и даље.*

(11) Гачније речено, мисли се на оно што се зове „академском заједницом, тј. на научно-наставне раднике. Видети *W. Eckhardt, A Brief Review of the Radical Critique of Peace Research, саопштење поднето на IV конференцији International Peace Research Association (IPRA), Блед 1971, стр. 14.*

мира" и да се опет, у крајњој линији, рачуна са стварањем мирољубиве елите.

Чињеница да ратови избијају и онда, када су сви против њих, може да утиче, и утицала је, на поимање рата као природне непогоде, која се може спречити ако наука открије поступке погодне за то. Пошто је средина, у којој се такав догађај збива, људска, тиме се — иако се то не признаје — мисли на манипулисање људима ради постизања одређеног, додуше „доброг“, циља, заборавајући на то ко тај циљ одређује и ко је тај манипулатор (или претпостављајући да су то сами изабраници, истраживачи мира). Међутим, поменута чињеница може да изазове и следеће питање: не желе ли савремени људи рат и онда када су наоко мирољубиви тиме што прихватају поједине делатности које сачињавају рат (или припреме за њега) и многе вредности које су у ствари истоветне са ратом.

Ако би се став према саставним делатностима рата променио тако да оне више не буду нормалне ни очекиване, постоји вероватноћа да би се изгледни на нарушење мира смањили. Излажући на веома занимљив начин овакво схватање, Рапопорт га илуструје тиме што је избијање рата између двеју европских земаља унутар једнога блока данас незамисливо, док се у току XIX века тако нешто стаало очекивало: свака држава је држала војску припремљену за окршаје са свим суседима. Према њему, само очекивање је путем позитивне повратне спреге и сличних механизма сукоб чинило извеснијим, док се данас губе и оне снаге, као што су национализам и верска нетрпељивост, које су се некада тако лако мобилисале за борбу против странаца⁽¹²⁾. Чак и ако прихватимо ову нешто упрошћену слику Европе с улепшаним људима у њој, избијање рата би у таквим случајевима било незамисливо за цело разумно становништво и све одлучиваче, који, чак и да хоће, не би могли да се боре против таквог општега става, али је исто тако тачно да саме ратничке радње нису постале одбојне и „ненормалне“ као такве, него само у односу на неки циљ, на неког противника⁽¹³⁾. Поред тога, потребно је познавати и разлоге за измену става према суседима са сличним друштвено-политичким уређењем. Изгледа нам да би било упутно објашњења и путоказе тражити у врхунским вредностима којима поједина друштва теже, нарочито онда када се тичу друштва као субјеката међународних односа, као државе која се налази у међудејствима с осталим државама.

Спољна политика сваке државе, по хтењима иако не и по остварењима, могла се до сада свести на тежњу ка неким признатим циљевима, као што су нпр. увећање територије, дојачање безбедности, обогаћивање итд. То што су неки од њих, као завојевање, били забрањивани или означавани као неморални, није сметало да и даље изгледају рационални. Ако се задржимо на истом примеру, можемо даље рећи да је пространа државна област некада била економски и стратегијски пожељна, без обзира на

(12) *A Rapoport, Problems of Peace Research*, саопштење поднето на IV конференцији НПРА, Блед 1971, стр. 20.

(13) Мора се ипак признати да изгледа да је војна професија у целој Европи изгубила много од угледа који је некада имала.

то каквим је становништвом насељена, али да је то одавно престала да буде, док је територијално проширивање дуго остало општеприхваћено мерило успеха у међународним односима и сведочанство „величине“ једног народа. Европи је била потребна двострука лекција да би и ту тежњу сагледала у свој њеној ирационалности: нагло губљене овога циља из репертоара текућих спољнополитичких митова изгледа да у доброј мери објашњава промене односе међу европским државама.

Остају да живе бројни свети митови и рађају се нови, с „модерним“ призвуком. Ирационалним значењем набијени су појмови као што су сувереност и безбедност, у име којих се предузима толико ратоборних и ратних делатности. Агресивност се камулира као потреба одбране/а ова се апсолутизује иако се добро зна да одбране од нуклеарног оружја нема, сем ако се одбраном не назове истовремено уништење противника. Верује се у застрашивање, а зна се да је „застрашивач“ што и пчелиња жаока — оружје за убиство и самоубиство. Од нових митова проширен је култ техничко-економског развоја, мерен искључиво националним производом или дохотком, иако је развој, овакав какав је, за развијене земље постао већ бесмислен с обзиром на број непотребних производа, на бесповратно уништавање извора и околине и на јаз који развијене све више одваја од неразвијених и тиме ствара заметке нове светске конфлорације⁽¹⁴⁾. Друга врста заједничке халуцинације састоји се у служењу средствима без познавања сврхе за коју ће се употребити: тежња ка моћи сматра се чак толико урођеном човеку да се заборавља на питање има ли моћ какве њему корисне употребе⁽¹⁵⁾. То се питање заправо избегава тако што се за прави циљ проглашавају национални интереси, што није никакав одговор јер се појам циља само замењује новом речју.

„Не заборавимо да већина људи носи у дну своје подсвести шиљеве рата, увек спремне да васкрсну“.⁽¹⁶⁾ Ако се питања не промене, одговори ће остајати исти — ако се вредности не промене, до њих ће увек водити један од главних путева, међународно насиље. Ако је потребно рушење митова, то нас међутим не ослобађа дужности да се осврнемо на могућност да рат буде средство за достизање рационалних, стварних вредности. Средство не мора да обезвреди циљ, ако већ циљ не оплемењује средство. Ако се питање преформулише па се рат помене као једино средство за постизање неких врховних вредности, или се чак пође с другог краја и устврди да мира неће бити док се не постигне неко боље друштвено стање, долази се до основног проблема истраживања мира и залагања за мир. Реч је о дефиницији мира речи које и најезактнији, „анти-идеолошки“ истраживачи мира морају да изабу из своје угодне шкољке.

(14) Видети упечатљиве илустрације код *N. Z. Alcock, The Emperor's New Clothes, Oakville, Ont. 1971.* стр. 57 и даље.

(15) За критику тзв. теорије силе у међународним односима видети Р. Стојановић, *Политика силе у међународним односима*, Југословенска ревија за међународно право, 1966, стр. 76 и даље.

(16) *G. Bouthoul, L'apport de la polémologie à la solution des conflits, Proceedings of the International Peace Research Association Second Conference, Vol. I, Assen (Холандија) 1968,* стр. 73.

Одавно је познато ад се мир не може свести само на одсуство рата и да поред таквог, „негативног“ мира, постоји и „позитивни“ мир⁽¹⁷⁾. Потребна за стварањем утопије проистиче и из страха да се стање мира не сведе на одбијање сваке промене у име опасности од рата и на окамењивање многих ситуација недостојних човека. Ова се стрепња изражава у драматичном питању цене мира, где се подразумева да је рат бољи од стања у коме се налази велики, можда и највећи део човечанства. На то се логично може одговорити да је могућност нуклеарног самоуништења решена дилемом јер прво треба живети па онда постизавати животне циљеве⁽¹⁸⁾. Ово решење, иако елегантно, искупише је површно јер не узима у обзир да се и поред постојања нуклеарног оружја, већ више од четврт века некажњено воде класични ратови, које обе стране с делимичним успехом представљају као средство за постизање корисних промена или очување постојећег стања. Чак и далеки посматрачи махом не осуђују сам рат него једну страну у њему. Уосталом, увек постоји потајна нада да рат који почиње неће прерасти у нуклеарни сукоб.

Испуњавање будућег мира садржином најтеже је питање пред којим се налазе истраживачи мира који желе да буду делатни. Ту постоји опасност да се мир повеже или са бесмисленим паролама или да се у њега пројигирају партикуларистичке вредности, међусобно у сукобу. Назови решењема не одолевају ни они који мир изједначавају с друштвеном правдом или са „остваривањем човечанских вредности“⁽¹⁹⁾, јер не могу да кажу—шта под тим подразумевају. Многи истраживачи мира, у покушају да нађу одговор, постепено напуштају своју науку да би поново, и на научном и на политичком пољу, откривали давно откривене ствари и као аматери филозофи изгледали филозофима исто тако смешни као што ови изгледају поклонцима емпиријских истраживања. Неки од њих убеђено говоре да треба почети с револуцијом ради постизања неодољних промена, али при том сасвим заборављају да их то не ослобађа обавезе да дефинишу мир, а не нешто друго⁽²⁰⁾. Представе о миру и даље остају нејасне, расплинуте и крајње упрошћене⁽²¹⁾. Испуњавање ове слике дужност је свакога ко хоће да надахне масе за мир, без обзира на различитости. Тиме се свет може примаћи стању остварљивог мира, који се да привремено описати као превага ненасилних али ефикасних средстава за постизање општсприхваћених циљева и за решавање сукоба између циљева који нису такви.

Др Војин Димитријевић

(17) J. Galtung, *Violence, Peace and Peace Research*, *Journal of Peace Research*, 1969, стр. 167 и даље.

(18) Вид. А. Матес, *The Role of Peace Research and Peace Teaching Today*, предавање одржано на IV конференцији ИПРА, Блед 1971, стр. 3. Слично В. Димитријевић, Међународна заједница и Уједињене нације, Београд 1970, стр. 6—7.

(19) J. Galtung, дело нав. пса 17, стр. 190.

(20) Видети нпр. H. Schmid, *Peace Research as a Technology for Pacification*, *Institute for Peace and Conflict Research, Hellerup (Danska), Studes in Progres No. 5. 1., Dencik, Peace Research, Pacification or Revolution, Bulletin of Peace Proposals*, 1970, стр. 209 и даље.

(21) Такав се утисак стиче и читањем радова који приспевају на конкурсе које за децу и омладину расписује сваке године Удружење за Уједињене нације Србије. Овај материјал требало би с ове тачке гледишта даље проучити.

РЕЗЮМЕ

Дилеммы поисков мира

Хотя и до двадцатого века существовало много миротворческих планов, в последнее время размышления о войне и миру претерпели значительные изменения. Главными и, качественно, новыми причинами перемен являются крах Лиги Наций, этого идеала классического институционалистического обеспечения мира, и появление оружия массового уничтожения. Новейшие пути поисков мира характеризует их методологическая строгость, интердисциплинарный подход и неприемлимость классических „гуманистических“ дисциплин. Ищущие мир кроме того стремятся сделать свои идеи действенными, но форму, в которую должна вылиться их активность, они должны сами найти, чтобы эта активность, как было уже раньше, не оказалась бесплодной. Новых людей они потому ищут вне круга тех, кому принадлежит право решать. Кроме стремлений к иным, миролюбивым решениям, на лиц и настойчивое желание добиться перемены точек зрения. В особенности необходимо развенчивание мифов, т.е. непреложных святынь, одобряемых большинством населения современных государств, не подозревающих, что они нерациональны и что неминуемо должны привести к развязке войны. Все же допустимо утверждать, что война является подходящим средством для осуществления некоторых подлинных ценностей. Тем самым, по существу говоря, получается возможность провести разницу между миром, как простым отсутствием войны, и миром, обеспечивающим положение лучше существующего. В своих попытках изобразить идеальный мир, ищущие его стоят перед своей самой тяжелой дилеммой, при решении которой должны учитывать, что осуществимый мир, в отличие от идеального возможно попробовать, определить как перепев ненасильственных, но эффективных средств ради осуществления общепринятых целей.

SUMMARY

Dilemmas of Peace Research

Plans for peace abounded in the recent and more remote past, but a radical change in peace thinking occurred less than two decades ago. The main new reasons for this different approach and even philosophy were most probably the debacle of the League of Nations as the ideal of classical, institutional «protector» of peace, the striking similarity of some United Nations features to that of its predecessor and the discovery of arms for mass destruction. When put somewhat oversimplified, the new trends in peace research are marked by methodological rigour, interdisciplinary approach and an aversion to classical «humanistic» disciplines. Peace researchers long to see their findings translated into action and, moreover, they are compelled to put peace action itself under careful scrutiny so as to discover why it has been so strikingly futile. Consequently, new target audiences for results of peace research are being sought, outside the usual circle of decision makers. In addition to the demand for new, different, peace generating decisions, a change of attitudes is being attempted. It seems to be particularly important to abolish myths, i.e. sacred values shared by the populations of modern states, who are unaware that their cherished ideals are irrational and that following them means war. On the other hand, it can be maintained that in some cases war is the most convenient and effective — and even only —

means to attain certain real values: distinction is thus made between peace as mere absence of war and peace as a situation better than the one prevailing. In their effort to define ideal peace, peace researchers are facing their greatest dilemma, which they must resolve with the awareness that feasible peace might be defined as the preponderance of non-violent but effective means of achieving generally accepted goals.

RÉSUMÉ

Les dilemmes de la recherche de la paix

Quoique même avant le XXe siècle il y avait de nombreux plans pour assurer la paix, les réflexions sur la guerre et la paix ont subi des changements importants dans les derniers temps. Les principales raisons, qualitativement nouvelles, sont la faillite de la Société des Nations et tant qu'idéal de la garantie institutionnelle classique de la paix et l'invention des armes pour l'extermination en masse. La recherche récente de la paix est caractérisée par la sévérité méthodologique, les approches interdisciplinaires et la réaction ferme contre les disciplines humanitaires classiques. Les chercheurs de la paix, en outre, ont la tendance d'appliquer leurs constatations sous forme d'action, qu'ils doivent, par ailleurs, explorer eux-mêmes, pour qu'elle ne soit pas comme auparavant inefficace. C'est pourquoi on cherche un nouveau public en dehors de ceux qui décident. Avec les réclamations pour d'autres décisions, pacifistes, on aperçoit aussi la tendance vers un changement d'attitudes. Il est surtout important de détruire les mythes, c'est-à-dire les valeurs intangibles approuvées par la majorité de la population des Etats contemporains même sans que l'on sache qu'elles sont irrationnelles et qu'elles doivent conduire à la guerre. On peut affirmer, cependant, que la guerre est un moyen propice pour réaliser certaines valeurs réelles, ce qui permet, en effet, de différencier la paix en tant qu'absence totale de la guerre et de la paix qui assure un certain état qui est meilleur que d'état actuel. En essayant de décrire la paix idéale, les chercheurs de la paix se trouvent en présence de leur dilemme le plus difficile, qu'ils doivent résoudre en tenant compte du fait que la paix réalisable, à la différence de la paix idéale, peut être définie par la supériorité des moyens dépourvus de violence mais efficaces pour la réalisation des buts généralement admis.